

พฤติกรรมความช่วยเหลือสังคมในช่วงวิกฤตโควิด - 19
ของคนวัยทำงานในกรุงเทพมหานคร*
SOCIAL HELPING BEHAVIOR DURING THE COVID - 19 CRISIS
OF WORKING AGE POPULATION IN BANGKOK

กนกวรรณ พวงประยงค์

Kanokwara Phuangprayong

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Thammasat University, Thailand

E-mail: maxkp@tu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาพฤติกรรมการช่วยเหลือสังคมในช่วงวิกฤตโควิด - 19 ของคนวัยทำงานในกรุงเทพมหานคร 2) ค้นหาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการช่วยเหลือสังคมในช่วงวิกฤตโควิด - 19 ของคนวัยทำงานในกรุงเทพมหานคร โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามออนไลน์จากกลุ่มตัวอย่างอายุตั้งแต่ 20 ปีขึ้นไป ที่พักอาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร จำนวน 1,200 ราย สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ สถิติเชิงพรรณนาและการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบนำตัวแปรเข้าทั้งหมด ผลการวิจัยพบว่า ในช่วงวิกฤตโควิด - 19 คนวัยทำงานในกรุงเทพมหานครมีภาพรวมของพฤติกรรมการช่วยเหลือสังคมอยู่ในระดับปานกลาง โดยส่วนใหญ่ ร้อยละ 73.00 มีพฤติกรรมการบริจาคหรือแบ่งปันสิ่งของ รองลงมาคือ ร้อยละ 52.75 มีพฤติกรรมการให้กำลังใจหรือข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น และร้อยละ 49.92 มีพฤติกรรมการช่วยเหลือด้วยกำลังกาย นอกจากนี้ยังพบว่า ปัจจัยด้านประชากร ได้แก่ เขตที่พักอาศัยและการนับถือศาสนา มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการช่วยเหลือสังคมด้านการบริจาคหรือแบ่งปันสิ่งของ ส่วนปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการช่วยเหลือสังคมในภาพรวม ได้แก่ ทุนทางสังคม ตัวแบบแสดงการช่วยเหลือ ประสพการณ์ความทุกข์ ภาวะกดดันของสถานการณ์โควิด - 19 และแรงจูงใจในการช่วยเหลือ ผลการวิจัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการทำความเข้าใจถึงพฤติกรรมการช่วยเหลือสังคมและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการช่วยเหลือสังคมในช่วงวิกฤตโควิด - 19 ของคนวัยทำงานในกรุงเทพมหานคร ซึ่งสามารถใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายเพื่อการ

* Received 26 January 2021; Revised 27 April 2021; Accepted 30 April 2021

ส่งเสริมทุนมนุษย์ ทุนทางสังคม และพัฒนาความเป็นพลเมืองผ่านบทบาทการช่วยเหลือสังคม
ของประชากรไทย

คำสำคัญ: พฤติกรรมการช่วยเหลือสังคม, โควิด-19, คนวัยทำงาน

Abstract

The Objectives of this research article were to 1) study social helping behavior during the COVID - 19 crisis of working age population in Bangkok and 2) explore factors influencing social helping behavior during the COVID -19 crisis of working age population in Bangkok. Quantitative research was done with data collected by online questionnaires. 1,200 samples were Bangkok residents over 20 years old. The data was analyzed by descriptive statistics and multiple regression analysis (enter method). Results were that during the COVID - 19 crisis, the working age population in Bangkok demonstrated a moderate level of overall social helping behavior. 73.00 percent of samples displayed social helping behavior by donating or sharing items, while 52.75 percent offered encouragement or useful opinions to others, and 49.92 percent provided physical help. In addition, population factors including residential areas and religion influenced sharing behavior. Factors influencing overall social helping behavior included social capital, helping model, experience of suffering, pressures caused by COVID - 19, and motivation to help. This research results are useful for understanding the social helping behavior and factors influencing the social helping behavior during the COVID - 19 crisis of working age population in Bangkok and may be used as guidelines for policy formulation to promote human capital, social capital, and citizenship development through social helping behavior roles among the Thai population.

Keywords: Social Helping Behavior, COVID - 19, Working Age Population

บทนำ

จากประสบการณ์การเผชิญหน้ากับวิกฤตการณ์หรือภัยอันตรายต่าง ๆ ของประเทศไทยที่ส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตหรือความรู้สึกของประชาชนและเป็นสิ่งที่คนส่วนใหญ่ของประเทศรับรู้ถึงความทุกข์ร่วมกัน ตัวอย่างเช่น เหตุการณ์ภัยพิบัติสึนามิ พ.ศ. 2542 เหตุการณ์มหาอุทกภัยของประเทศไทย พ.ศ. 2554 เหตุการณ์ 13 หมูป่าติดถ้ำหลวง พ.ศ. 2562 และโศกนาฏกรรมกราดยิงที่โคราช พ.ศ. 2563 ได้แสดงให้เห็นถึงบรรยากาศของ

ความเห็นอกเห็นใจและการยื่นมือช่วยเหลือซึ่งกันและกันของคนในสังคม เช่นเดียวกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด - 19 (COVID - 19) ที่ถือเป็นวิกฤตร้ายแรงและส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของคนไทยอย่างถ้วนหน้าในทุกระดับ ปรากฏการณ์ดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงบรรยากาศของการช่วยเหลือ ซึ่งกันและกันของคนในสังคมผ่านสื่อต่าง ๆ ตั้งแต่ความช่วยเหลือขนาดเล็กไปจนถึงความช่วยเหลือขนาดใหญ่ สถานการณ์เหล่านี้สะท้อนถึงบทบาทความเข้มแข็งของทุนทางสังคมของประเทศไทยที่เกิดจากการร่วมคิดร่วมทำบนฐานของความไว้วางใจผ่านระบบความสัมพันธ์ที่มีการสะสมในลักษณะเครือข่ายของสถาบันศาสนาและวัฒนธรรม จะเห็นได้จากผลการประเมินสถานภาพทุนทางสังคมในระดับจุลภาคของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ที่เป็นเครื่องสนับสนุนและยืนยันได้ว่าทุนทางสังคมของประเทศไทยมีจุดเด่นอยู่คือการรวมกลุ่มและเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายของประชาชน คนส่วนใหญ่มีความเอื้ออาทรต่อผู้อื่น ทำกิจกรรมจิตอาสา เข้าร่วมกิจกรรมสาธารณประโยชน์ มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนและเป็นผู้ที่ไว้วางใจต่อกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มคนวัยทำงาน (Working Age) ที่พบว่า มีสัดส่วนสูงถึง ร้อยละ 27.00 ที่เป็นผู้มีจิตอาสาและจิตสาธารณะ ซึ่งพิจารณาจากการสละเวลา สละกำลังกาย กำลังความคิด และกำลังทรัพย์เพื่อประโยชน์ส่วนรวม (สุวรรณี คำมัน และคณะ, 2551)

นอกจากปัจจัยทางด้านทุนทางสังคมที่มีความสำคัญต่อการแสดงพฤติกรรมช่วยเหลือผู้อื่นแล้ว งานวิจัยในอดีตยังชี้ให้เห็นว่า ปัจจัยด้านประชากร ได้แก่ เพศ ความเป็นเมืองหรือเขตที่อาศัย และการนับถือศาสนา (Pelham, B. & Crabtree, S., 2008) ปัจจัยด้านตัวแบบแสดงการช่วยเหลือ (ณัฐนิชากร ศรีบริบูรณ์, 2550) ปัจจัยด้านภาวะกดดันหรือความผูกพันของสถานการณ์ (Jonas, K., 2012) ปัจจัยด้านประสบการณ์ความทุกข์ (Dunfield, K. A., 2014) และปัจจัยแรงจูงใจในการช่วยเหลือ ทั้งในมิติของการคิดถึงผู้อื่นหรือการเสียสละโดยบริสุทธิ์ (pure altruism) และการคิดถึงตนเองและผู้อื่น (impure altruism) นั้น มีอิทธิพลทางบวกต่อการแสดงพฤติกรรมช่วยเหลือ (helping behavior) ของบุคคลอีกด้วย (นันทพร ไม้ทองดี และนาตยา แพร่ศรีสา, 2562)

ปรากฏการณ์การช่วยเหลือซึ่งกันและกันของคนไทยในช่วงที่เกิดสถานการณ์วิกฤตดังกล่าว จุดประกายให้ผู้วิจัยสนใจศึกษา “พฤติกรรมช่วยเหลือสังคมในช่วงวิกฤตโควิด-19” โดยแบ่งรูปแบบการช่วยเหลือเป็น 3 รูปแบบ ตามแนวคิดของ Dunfield, K. A. ได้แก่ 1) การบริจาคหรือแบ่งปันสิ่งของ 2) การช่วยเหลือด้วยกำลังกาย และ 3) การให้กำลังใจหรือข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น ตลอดจนค้นหาปัจจัยที่มีอิทธิพลบ่งชี้ในเชิงประจักษ์ต่อการแสดงพฤติกรรมช่วยเหลือสังคมในช่วงวิกฤตโควิด - 19 ของคนวัยทำงานที่มีอายุตั้งแต่ 20 ปีขึ้นไปในกรุงเทพมหานคร (Dunfield, K. A., 2014)

สาเหตุที่เลือกศึกษากับบุคคลที่มีอายุ 20 ปีขึ้นไป เนื่องจากเป็นกลุ่มประชากรที่บรรลุนิติภาวะตามกฎหมาย เริ่มสำเร็จการศึกษาและประกอบอาชีพอยู่ในระบบเศรษฐกิจ ที่สำคัญ

ประชากรกลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่มีสัดส่วนมากที่สุดและยังเป็นกลุ่มประชากรที่มีบทบาทในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของกรุงเทพมหานคร (สำนักยุทธศาสตร์และประเมินผล, 2562) ซึ่งเป็นเมืองหลวงที่มีบทบาทสูงในฐานะศูนย์กลางธุรกิจและกิจกรรมทางเศรษฐกิจของประเทศ พิจารณาได้จากข้อมูลของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ที่ระบุว่าใน พ.ศ. 2559 มูลค่าผลผลิตมวลรวมของกรุงเทพมหานคร เท่ากับ 4.73 ล้านล้านบาท ซึ่งคิดเป็นสัดส่วนเกือบ 1 ใน 3 (ร้อยละ 32.50) ของมูลค่าผลผลิตมวลรวมภายในประเทศ

เนื่องจากกรุงเทพมหานครเป็นพื้นที่ศูนย์กลางทางเศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยหลากหลายชีวิตหลากหลายอาชีพ การเผชิญหน้ากับภาวะวิกฤตจากการแพร่ระบาดของโควิด - 19 เป็นครั้งแรกของประเทศไทย ส่งผลให้กรุงเทพมหานครกลายเป็นพื้นที่อันดับต้น ๆ ที่รัฐบาลประกาศใช้มาตรการปิดเมือง เนื่องจากเป็นพื้นที่ต้นตอของการแพร่ระบาดอย่างเป็นกลุ่มก้อนครั้งแรกของประเทศ โดยมีที่มาจากรายการมวยลุมพินี สนามมวยราชดำเนินและจากกลุ่มนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เข้ามาท่องเที่ยว ส่งผลให้ในช่วงที่มีการแพร่ระบาดของโควิด - 19 ในรอบแรก กรุงเทพมหานครเป็นพื้นที่ที่มีผู้ป่วยติดเชื้อสะสมมากที่สุดและการติดเชื้อได้แพร่กระจายไปในวงกว้างสู่เขตพื้นที่อื่น ๆ อย่างรวดเร็ว (สยามรัฐออนไลน์, 2563)

ปรากฏการณ์ดังกล่าวทำให้พื้นที่กรุงเทพมหานครได้รับผลกระทบเชิงเศรษฐกิจและสังคมอย่างกะทันหัน คนวัยทำงานหาเช้ากินค่ำ ผู้ประกอบการ ตลอดจนผู้ค้าทุกระดับต้องหยุดประกอบอาชีพของตนชั่วคราว ทำให้กลายเป็นผู้ไร้งานทำและมีรายได้ลดลงในทันที การหยุดประกอบอาชีพอย่างฉับพลันและความจำเป็นในการปรับตัวเพื่อให้ตนเองสามารถดำรงอยู่ในภาวะวิกฤตได้อย่างรอดปลอดภัยต่างส่งผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อการดำรงชีวิต สุขภาพจิต ปัญหาปากท้องและเศรษฐกิจของครัวเรือน โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่ประกอบอาชีพลูกจ้างชั่วคราว ผู้ประกอบอาชีพอิสระนอกระบบประกันสังคมและผู้ประกอบอาชีพค้าขาย ขณะที่ฝั่งของผู้มีรายได้ประจำหรือเป็นแรงงานในระบบก็ต้องเผชิญกับผลกระทบด้านการปรับตัวอย่างมากต่อรูปแบบการทำงานและต้องเผชิญกับสภาวะความเครียดในการดำเนินชีวิตไม่แตกต่างกัน ดังนั้นจึงเป็นที่น่าสนใจศึกษาว่า ภายใต้ภาวะวิกฤตโควิด - 19 ที่แรงงานผู้ขับเคลื่อนเศรษฐกิจได้รับผลกระทบกันอย่างถ้วนทั่วนี้ พฤติกรรมการช่วยเหลือสังคมของคนวัยทำงานในเมืองหลวงซึ่งเป็นพื้นที่ยุทธศาสตร์สำคัญของประเทศจะเป็นอย่างไร และมีปัจจัยใดบ้างที่มีอิทธิพลต่อการแสดงพฤติกรรมการช่วยเหลือสังคมในช่วงวิกฤตดังกล่าว

ผลจากการวิจัยครั้งนี้จะเป็นชุดความรู้ที่สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับพฤติกรรมการช่วยเหลือสังคมของคนวัยทำงานในกรุงเทพมหานคร โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์ความรู้ที่อธิบายสถานการณ์และเหตุปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการแสดงพฤติกรรมการช่วยเหลือสังคมในช่วงวิกฤตโควิด - 19 ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการเสนอแนะแนวทางในการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาทุนมนุษย์และความเป็นพลเมืองแก่ประชากรไทย ผ่านบทบาทด้านการช่วยเหลือสังคม

โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสถานการณ์วิกฤตของประเทศที่ภาคส่วนต่าง ๆ ในสังคม ตั้งแต่ระดับบุคคล กลุ่ม องค์กร และชุมชนควรต้องมีส่วนร่วมในการบรรเทาปัญหาาร่วมกัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการช่วยเหลือสังคมในช่วงวิกฤตโควิด - 19 ของคนวัยทำงานในกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อค้นหาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการช่วยเหลือสังคมในช่วงวิกฤตโควิด - 19 ของคนวัยทำงานในกรุงเทพมหานคร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาพฤติกรรมการช่วยเหลือสังคมของคนวัยทำงานในช่วงที่ประเทศไทยประสบกับภาวะวิกฤตโควิด - 19 ในรอบแรก โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ มีรายละเอียดของวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้มุ่งให้ความสนใจเรื่องพฤติกรรมการช่วยเหลือสังคมของคนวัยทำงานในกรุงเทพมหานคร ดังนั้นประชากรที่ใช้ในการวิจัยจึงเป็นบุคคลในวัยทำงานที่มีอายุตั้งแต่ 20 ปีขึ้นไปที่พักอาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานครทั้งที่มีชื่อตามทะเบียนราษฎร์และเป็นประชากรแฝง เนื่องจากสถิติกรุงเทพมหานคร ไม่ปรากฏข้อมูลรายอายุของประชากรแฝงที่จำแนกตามเขต ผู้วิจัยจึงคำนวณหาขนาดตัวอย่างแบบไม่ทราบจำนวนประชากร โดยใช้สูตรของ Khazanie, R. (Khazanie, R., 1996) เพื่อความหนักแน่นของข้อมูลผู้วิจัยแบ่งพื้นที่การศึกษาเป็น 3 เขต ได้แก่ เขตพื้นที่ชั้นใน เขตพื้นที่ชั้นกลาง และเขตพื้นที่ชั้นนอก ได้ขนาดตัวอย่างตามสูตรคำนวณ จำนวน 385 รายต่อพื้นที่ ทั้งนี้ผู้วิจัยสามารถเก็บข้อมูลที่มีความสมบูรณ์ครบถ้วนได้พื้นที่ละ 400 ตัวอย่าง ดังนั้นการวิจัยครั้งนี้จึงใช้กลุ่มตัวอย่าง 400 รายต่อพื้นที่ รวมจำนวนตัวอย่างทั้งสิ้น 1,200 ราย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามโดยแบ่งเป็น 6 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลลักษณะทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยข้อคำถามเป็นแบบเลือกตอบ

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับทุนทางสังคม ประกอบด้วยข้อคำถามด้านความไว้วางใจต่อกันในสังคม การมีส่วนร่วมในเครือข่ายสังคม และความศรัทธาหรือความเคร่งในศาสนา โดยข้อคำถามเป็นแบบการประมาณค่า 5 ระดับ

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับตัวแบบแสดงการช่วยเหลือ ประสพการณ์ความทุกข์ และภาวะกดดันของสถานการณ์โควิด - 19 โดยข้อคำถามเป็นแบบการประมาณค่า 5 ระดับ

ส่วนที่ 4 แบบสอบถามเกี่ยวกับพฤติกรรมการช่วยเหลือสังคมในช่วงวิกฤตโควิด - 19 ประกอบด้วยข้อคำถามด้านพฤติกรรมการบริจาคหรือการแบ่งปันสิ่งของ พฤติกรรมการช่วยเหลือด้วยกำลังกาย และพฤติกรรมการช่วยเหลือด้วยการให้กำลังใจและข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น โดยข้อคำถามเป็นแบบตรวจสอบรายการและการประมาณค่า 5 ระดับ

ส่วนที่ 5 แบบสอบถามเกี่ยวกับแรงจูงใจในการช่วยเหลือสังคมในช่วงวิกฤตโควิด - 19 ประกอบด้วย ข้อคำถามแรงจูงใจด้านการคิดถึงผู้อื่นและแรงจูงใจด้านการคิดถึงตนเองและผู้อื่น โดยข้อคำถามเป็นแบบการประมาณค่า 5 ระดับ

ส่วนที่ 6 ข้อคิดเห็นเพิ่มเติม โดยข้อคำถามเป็นแบบปลายเปิด

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบคุณภาพด้านความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) จากการวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับคุณลักษณะตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยโดยใช้สูตร ioc (Index Of Item Object Congruence) พบว่ามีค่าตั้งแต่ .50 ถึง 1.00 ซึ่งถือว่าข้อคำถามมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยสามารถนำมาใช้เป็นข้อคำถามในแบบสอบถามได้ ในส่วนของการตรวจสอบความเชื่อมั่น (Reliability) ใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ตามวิธีของ Cronbach, L. J. (Cronbach, L. J., 1970) โดยพบว่า ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ .96 ซึ่งมากกว่า .70 ถือเป็นค่าที่ยอมรับได้ (Hair, F. J. et al., 2010)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเลือกตัวอย่างกระทำโดยไม่อาศัยความน่าจะเป็น (Non - Probability Sampling) และเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นหน่วยวิเคราะห์และเป็นผู้ที่มีความยินดีในการให้ข้อมูล ใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลผ่านระบบออนไลน์ด้วย Microsoft Forms เริ่มเก็บข้อมูลตั้งแต่วันที่ 1 สิงหาคม ถึง วันที่ 31 ตุลาคม พ.ศ. 2563 โดยมีช่องทางประกาศบนสื่อโซเชียลมีเดียของ วิทยาลัยพัฒนศาสตร์ ป๋วย อึ๊งภากรณ์ และสื่ออื่น ๆ รวมระยะเวลาทั้งสิ้น 3 เดือน สาเหตุที่เลือกใช้วิธีการเก็บรวบรวมแบบสอบถามผ่านระบบออนไลน์ เนื่องจากเป็นวิธีที่หลีกเลี่ยงการสัมผัสซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการป้องกันการแพร่ระบาดของโควิด - 19

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ตรวจสอบความสัมพันธ์ของตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาด้วยการวิเคราะห์สหสัมพันธ์และทดสอบสมมติฐาน การวิจัยด้วยการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบนำตัวแปรเข้าทั้งหมด ส่วนการวิเคราะห์ข้อคำถามที่มีลักษณะเป็นแบบการประมาณค่า มีเกณฑ์ในการแปลความหมายค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ตามแนวคิดของ Best, J. W. (Best, J. W., 1981)

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาลักษณะทั่วไปของคนวัยทำงานในกรุงเทพมหานคร

จากการศึกษาลักษณะทั่วไปของคนวัยทำงานในกรุงเทพมหานครที่เป็นกลุ่มตัวอย่างพบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 52.33) รองลงมาคือ เพศชาย (ร้อยละ 41.17) และเพศทางเลือก (ร้อยละ 6.50) พักอาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครชั้นใน ชั้นกลาง และชั้นนอก ในสัดส่วนที่เท่ากัน (ร้อยละ 33.33) โดยมากนับถือศาสนาพุทธ (ร้อยละ 94.25) รองลงมาคือ ศาสนาคริสต์ อิสลาม และไม่มีศาสนา (ร้อยละ 4.42 ร้อยละ 1.08 และร้อยละ 0.25 ตามลำดับ) ส่วนใหญ่มีการศึกษาสูงสุดในระดับปริญญาตรี (ร้อยละ 41.83) รองลงมาคือ สูงกว่าระดับปริญญาตรี (ร้อยละ 18.00) และมีการศึกษาต่ำกว่าประถมศึกษาคิดเป็นสัดส่วนน้อยที่สุด (ร้อยละ 0.67) ในส่วนของสถานะทางเศรษฐกิจพบว่า ก่อนเกิดสถานการณ์โควิด - 19 ส่วนใหญ่มีรายได้ต่อเดือน 15,000 - 20,000 บาท (ร้อยละ 25.50) รองลงมาคือ ต่ำกว่า 15,000 บาท (ร้อยละ 23.25) ส่วนรายได้ 25,001 - 30,000 บาท มีสัดส่วนน้อยที่สุด (ร้อยละ 14.00) นอกจากนั้นเมื่อพิจารณาสถานะด้านรายได้ต่อเดือนหลังเกิดสถานการณ์โควิด - 19 พบว่า ส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่ำกว่า 15,000 บาท (ร้อยละ 40.17) รองลงมาคือ 15,000 - 20,000 บาท (ร้อยละ 19.00) ส่วนรายได้ 25,001 - 30,000 บาท มีสัดส่วนน้อยที่สุด (ร้อยละ 11.50) สำหรับผลกระทบในการประกอบอาชีพจากวิกฤตโควิด-19 พบว่า ส่วนใหญ่ได้รับผลกระทบในการประกอบอาชีพ (ร้อยละ 73.25) โดยเรื่องที่ได้รับผลกระทบมากที่สุด 3 อันดับแรก ได้แก่ การได้รับเงินเดือนน้อยลง (ร้อยละ 33.17) การปรับเปลี่ยนรูปแบบการทำงาน (ร้อยละ 28.83) และการมียอดขายน้อยลง (ร้อยละ 23.50) อีกทั้งส่วนมากยังมีความต้องการได้รับการเยียวยาช่วยเหลือ (ร้อยละ 88.25) ซึ่งเรื่องที่ต้องการได้รับการเยียวยาช่วยเหลือมากที่สุด 3 อันดับแรก ได้แก่ การลดค่าสาธารณูปโภค (ร้อยละ 89.61) การพักชำระหนี้จาก แหล่งเงินกู้ต่าง ๆ (ร้อยละ 68.65) และเงินเยียวยาจากมาตรการการช่วยเหลือของรัฐบาล (ร้อยละ 67.61)

2. ผลการศึกษาระดับปัจจัยด้านทุนทางสังคม ตัวแบบแสดงการช่วยเหลือ ประสพการณ์ความทุกข์ ภาวะกดดันของสถานการณ์วิกฤตโควิด - 19 และแรงจูงใจในการช่วยเหลือสังคมในช่วงวิกฤต โควิด - 19 ของคนวัยทำงานในกรุงเทพมหานคร

ตารางที่ 1 ระดับปัจจัยด้านทุนทางสังคม ตัวแบบแสดงการช่วยเหลือ ประสพการณ์ความทุกข์ ภาวะกดดันของสถานการณ์วิกฤตโควิด - 19 และแรงจูงใจในการช่วยเหลือสังคมในช่วงวิกฤตโควิด-19

ตัวแปรและมาตรวัด	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
ปัจจัยด้านทุนทางสังคม	3.71	.736	มาก
1. ความไว้วางใจต่อกันในสังคม	3.73	.794	มาก
2. การมีส่วนร่วมในเครือข่ายสังคม	3.72	.843	มาก
3. ความศรัทธาหรือความเคร่งในศาสนา	3.68	.899	มาก

ตัวแปรและมาตรวัด	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
ปัจจัยด้านตัวแบบแสดงการช่วยเหลือ	3.79	.744	มาก
ปัจจัยด้านประสบการณ์ความทุกข์	4.05	.769	มาก
ปัจจัยด้านภาวะกดดันของสถานการณ์วิกฤตโควิด-19	4.42	.700	มาก
ปัจจัยด้านแรงจูงใจในการช่วยเหลือ	3.91	.733	มาก
1. การคิดถึงผู้อื่น	4.29	.762	มาก
2. การคิดถึงตนเองและผู้อื่น	3.43	1.081	ปานกลาง

ตารางที่ 1 แสดงผลการศึกษาระดับของปัจจัยด้านทุนทางสังคม ด้านตัวแบบแสดงการช่วยเหลือ ด้านประสบการณ์ความทุกข์ ด้านภาวะกดดันของสถานการณ์วิกฤตโควิด - 19 และด้านแรงจูงใจในการช่วยเหลือสังคมในช่วงวิกฤตโควิด - 19 ของคนวัยทำงานในกรุงเทพมหานครพบว่า ในภาพรวมของทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยปัจจัยที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 ลำดับแรก ได้แก่ ปัจจัยด้านภาวะกดดันของสถานการณ์วิกฤตโควิด - 19 ($\bar{X} = 4.42$, S.D. = .700) ปัจจัยด้านประสบการณ์ความทุกข์ ($\bar{X} = 4.05$, S.D. = .769) และปัจจัยด้านแรงจูงใจในการช่วยเหลือ ($\bar{X} = 3.91$, S.D. = .733) ตามลำดับ

3. ผลการศึกษาพฤติกรรมการช่วยเหลือสังคมในช่วงวิกฤตโควิด - 19 ของคนวัยทำงานในกรุงเทพมหานคร

ตารางที่ 2 พฤติกรรมการช่วยเหลือสังคมในช่วงวิกฤตโควิด - 19 จำแนกตามเขตที่พักอาศัยในกรุงเทพมหานคร

พฤติกรรมการช่วยเหลือสังคมในช่วงวิกฤตโควิด-19	เขตที่พักอาศัยในกรุงเทพมหานคร (ร้อยละ)			
	ชั้นใน	ชั้นกลาง	ชั้นนอก	ภาพรวม
1. การบริจาคหรือแบ่งปันสิ่งของ	70.25 (100.00)	69.25 (100.00)	79.50 (100.00)	73.00 (100.00)
2. การช่วยเหลือด้วยกำลังกาย	49.25 (100.00)	36.25 (100.00)	64.25 (100.00)	49.92 (100.00)
3. การให้กำลังใจหรือข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น	59.75 (100.00)	48.50 (100.00)	50.00 (100.00)	52.75 (100.00)

ตารางที่ 2 แสดงผลการศึกษาพฤติกรรมการช่วยเหลือสังคมในช่วงวิกฤตโควิด - 19 ของคนวัยทำงานในกรุงเทพมหานคร พบว่าในภาพรวมกลุ่มตัวอย่างมีพฤติกรรมด้านการบริจาคหรือแบ่งปันสิ่งของมากที่สุด (ร้อยละ 73.00) และเมื่อพิจารณาจำแนกตามเขตที่พักอาศัยพบว่า พฤติกรรมการบริจาคหรือแบ่งปันสิ่งของและการช่วยเหลือด้วยกำลังกายปรากฏในเขตกรุงเทพมหานครชั้นนอกมากที่สุด (ร้อยละ 79.50 และร้อยละ 64.25 ตามลำดับ) ส่วนพฤติกรรมการให้กำลังใจหรือข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นปรากฏในเขตกรุงเทพมหานครชั้นในมากที่สุด (ร้อยละ 59.75)

ตารางที่ 3 ระดับพฤติกรรมการช่วยเหลือสังคมในช่วงวิกฤตโควิด - 19 ของคนวัยทำงานในกรุงเทพมหานคร

ตัวแปรและมาตรวัด	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
พฤติกรรมการช่วยเหลือสังคมในภาพรวม (SHB)	3.42	.900	ปานกลาง
1. การบริจาคหรือแบ่งปันสิ่งของ (sharing)	3.56	1.097	มาก
2. การช่วยเหลือด้วยกำลังกาย (helping)	3.35	1.053	ปานกลาง
3. การให้กำลังใจหรือข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น (encouraging)	3.37	1.043	ปานกลาง

ตารางที่ 3 แสดงผลการศึกษาระดับพฤติกรรมการช่วยเหลือสังคมในช่วงวิกฤตโควิด - 19 ของคนวัยทำงานในกรุงเทพมหานครพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีพฤติกรรมในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.42$, S.D. = .900) โดยพฤติกรรมด้านการบริจาคหรือแบ่งปันสิ่งของอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.56$, S.D. = 1.097) ส่วนพฤติกรรมการช่วยเหลือด้วยกำลังกายและพฤติกรรมการให้กำลังใจหรือข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.35$, S.D. = 1.053 และ $\bar{X} = 3.37$, S.D. = 1.043 ตามลำดับ)

4. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการช่วยเหลือสังคมในช่วงวิกฤตโควิด - 19 ของคนวัยทำงานในกรุงเทพมหานคร

ตารางที่ 4 การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (แสดงค่า β)

ตัวแปร	พฤติกรรมการช่วยเหลือสังคม			
	Standardized Coefficients (β) (n=1,200)			
	SHB	Sharing	Helping	Encouraging
ปัจจัยด้านประชากร				
- เพศ	.019	.031	-.024	.042
- เขตที่พักอาศัย	-.038	-.101***	-.029	.038
- การนับถือศาสนา	.039	.084***	.003	.010
ปัจจัยด้านทุนทางสังคม				
- ความไว้วางใจต่อกันในสังคม	.169***	.193***	.142***	.090*
- การมีส่วนร่วมในเครือข่ายสังคม	.225***	.066	.259***	.250***
- ความศรัทธาหรือความเคร่งในศาสนา	.073*	.164***	-.041	.057
ปัจจัยด้านตัวแบบแสดงความช่วยเหลือ	.189***	.181***	.133***	.165***
ปัจจัยด้านประสบการณ์ความทุกข์	.063*	.025	.103***	.032
ปัจจัยด้านภาวะกดดันของสถานการณ์โควิด-19	-.236***	-.201***	-.180***	-.219***
ปัจจัยด้านแรงจูงใจในการช่วยเหลือ				
- การคิดถึงผู้อื่น	.110**	.113**	.070	.096*
- การคิดถึงตนเองและผู้อื่น	.072**	-.026	.100***	.113***
R Square	.380	.298	.266	.296

หมายเหตุ: * มีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ** มีนัยสำคัญที่ระดับ .01 *** มีนัยสำคัญที่ระดับ .001

ตารางที่ 4 แสดงผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการช่วยเหลือสังคม ในช่วงวิกฤตโควิด - 19 ของคนวัยทำงานในกรุงเทพมหานคร ด้วยวิธีการวิเคราะห์ถดถอย พหุคูณ มีรายละเอียดดังนี้

ปัจจัยด้านประชากร จากการวิเคราะห์พบว่า เขตที่พักอาศัยที่แตกต่างกัน มีอิทธิพลต่อการบริจาคหรือแบ่งปันสิ่งของที่แตกต่างกัน ($\beta = -.101$, $P\text{-value} < .001$) การนับถือศาสนาที่แตกต่างกัน มีอิทธิพลต่อการบริจาคหรือแบ่งปันสิ่งของที่แตกต่างกัน ($\beta = .084$, $P\text{-value} < .001$) ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาค้นคว้า พบว่า เพศที่แตกต่างกันไม่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการช่วยเหลือสังคมในช่วงวิกฤตโควิด - 19 ที่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย

ปัจจัยด้านทุนทางสังคม จากการวิเคราะห์พบว่า ความไว้วางใจต่อกัน ในสังคม มีอิทธิพลทางบวกต่อพฤติกรรมการช่วยเหลือสังคมในภาพรวม ($\beta = .169$, $P\text{-value} < .001$) การบริจาคหรือแบ่งปันสิ่งของ ($\beta = .193$, $P\text{-value} < .001$) การช่วยเหลือด้วย กำลังกาย ($\beta = .142$, $P\text{-value} < .001$) และการให้กำลังใจหรือข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น ($\beta = .090$, $P\text{-value} < .05$) การมีส่วนร่วมในเครือข่ายสังคม มีอิทธิพลทางบวก ต่อพฤติกรรมการช่วยเหลือสังคมในภาพรวม ($\beta = .225$, $P\text{-value} < .001$) การช่วยเหลือ ด้วยกำลังใจ ($\beta = .259$, $P\text{-value} < .001$) และการให้กำลังใจหรือข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น ($\beta = .250$, $P\text{-value} < .001$) และความศรัทธาหรือความเคร่งใน ศาสนา มีอิทธิพลทางบวกต่อพฤติกรรมการช่วยเหลือสังคมในภาพรวม ($\beta = .073$, $P\text{-value} < .05$) และการบริจาคหรือแบ่งปันสิ่งของ ($\beta = .164$, $P\text{-value} < .001$) ซึ่งเป็นไปตาม สมมติฐานการวิจัย

ปัจจัยด้านตัวแบบแสดงความช่วยเหลือ จากการวิเคราะห์พบว่า ตัวแบบ แสดงความช่วยเหลือมีอิทธิพลทางบวกต่อพฤติกรรมการช่วยเหลือสังคมในภาพรวม ($\beta = .189$, $P\text{-value} < .001$) การบริจาคหรือแบ่งปันสิ่งของ ($\beta = .181$, $P\text{-value} < .001$) การช่วยเหลือด้วยกำลังใจ ($\beta = .133$, $P\text{-value} < .001$) และการให้กำลังใจหรือข้อคิดเห็น ที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น ($\beta = .165$, $P\text{-value} < .001$) ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย

ปัจจัยด้านประสบการณ์ความทุกข์ จากการวิเคราะห์พบว่า ประสบการณ์ ความทุกข์ มีอิทธิพลทางบวกต่อพฤติกรรมการช่วยเหลือสังคมในภาพรวม ($\beta = .063$, $P\text{-value} < .05$) และการช่วยเหลือด้วยกำลังใจ ($\beta = .103$, $P\text{-value} < .001$) ซึ่งเป็นไปตาม สมมติฐานการวิจัย

ปัจจัยด้านภาวะกดดันของสถานการณ์วิกฤตโควิด - 19 จากการวิเคราะห์ พบว่า ภาวะกดดันของสถานการณ์วิกฤตโควิด - 19 มีอิทธิพลทางลบต่อพฤติกรรมการ ช่วยเหลือสังคมในภาพรวม ($\beta = -.236$, $P\text{-value} < .001$) การบริจาคหรือแบ่งปันสิ่งของ ($\beta = -.201$, $P\text{-value} < .001$) การช่วยเหลือด้วยกำลังใจ ($\beta = -.180$, $P\text{-value} < .001$) และ

การให้กำลังใจหรือข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น ($\beta = -.219$, $P - \text{value} < .001$) ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย

ปัจจัยด้านแรงจูงใจในการช่วยเหลือ จากการวิเคราะห์พบว่า การคิดถึงผู้อื่น มีอิทธิพลทางบวกต่อพฤติกรรมการช่วยเหลือสังคมในภาพรวม ($\beta = .110$, $P - \text{value} < .01$) การบริจาคหรือแบ่งปันสิ่งของ ($\beta = .113$, $P - \text{value} < .01$) และการให้กำลังใจหรือข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น ($\beta = .096$, $P - \text{value} < .05$) และการคิดถึงตนเองและผู้อื่น มีอิทธิพลทางบวกต่อพฤติกรรมการช่วยเหลือสังคมในภาพรวม ($\beta = .072$, $P - \text{value} < .01$) การช่วยเหลือด้วยกำลังกาย ($\beta = .100$, $P - \text{value} < .001$) และการให้กำลังใจหรือข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ ($\beta = .113$, $P - \text{value} < .001$) ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย

อภิปรายผล

พฤติกรรมการช่วยเหลือสังคมในช่วงวิกฤตโควิด - 19 ของคนวัยทำงานในกรุงเทพมหานคร

ผลการวิจัยครั้งนี้แสดงให้เห็นว่า ในช่วงที่ประเทศไทยเผชิญหน้ากับสถานการณ์การแพร่ระบาดของ โควิด - 19 คนวัยทำงานในกรุงเทพมหานครมีพฤติกรรมการช่วยเหลือสังคมในภาพรวม พฤติกรรมการช่วยเหลือด้วยกำลังกาย และพฤติกรรมการให้กำลังใจหรือข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นอยู่ในระดับปานกลาง ขณะที่พฤติกรรมด้านการบริจาคหรือแบ่งปันสิ่งของเป็นพฤติกรรมเดียวที่อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด - 19 เป็นภาวะวิกฤตที่เกิดขึ้นอย่างกะทันหันและสร้างผลกระทบรุนแรงมหาศาลต่อความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสุขภาพของประชากรไทยอย่างถ้วนหน้า สภาพเหตุการณ์ความทุกข์ยากด้านปากท้อง ภาระหนี้สิน การหยุดประกอบอาชีพและขาดรายได้ ตลอดจนภาวะความเสี่ยงต่อการติดเชื้อของประชากร การขาดแคลนอุปกรณ์ป้องกันและอุปกรณ์ทางการแพทย์อย่างฉับพลันในช่วง การแพร่ระบาดในระยะแรก รวมถึงความต้องการการช่วยเหลือจากผู้ได้รับผลกระทบ ปรากฏให้เห็นเด่นชัดขึ้นตามสื่อต่าง ๆ ทำให้คนส่วนใหญ่รับรู้ได้ถึงความทุกข์ยากของผู้อื่นและเกิดความเห็นอกเห็นใจกัน จนนำมาซึ่งการช่วยเหลือผู้อื่นด้วยวิธีการบริจาคเงิน แบ่งปันอาหาร เครื่องดื่ม และข้าวของเครื่องใช้ที่จำเป็นต่อการดำรงชีพ ซึ่งเป็นการช่วยเหลือที่พบเห็นได้มากที่สุดและชัดเจนที่สุดในช่วงการแพร่ระบาดรอบแรก ดังเช่น โครงการตู้ปันสุข ที่เปิดโอกาสให้ผู้ช่วยเหลือนำอาหาร เครื่องดื่ม และสิ่งของมาบริจาคใส่ไว้ในตู้เพื่อแบ่งปันแจกจ่ายให้แก่ผู้ยากไร้และประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากวิกฤตโควิด - 19 (ผู้จัดการออนไลน์, 2563) ตลอดจนการบริจาคทุนทรัพย์ส่วนตนให้แก่ บุคคลทั้งที่รู้จักและไม่รู้จัก โรงพยาบาล หน่วยงาน ชุมชน หรือองค์กร สาธารณกุศลต่าง ๆ ที่มีความน่าเชื่อถือและแสดงบทบาทชัดเจนในการรับมือกับวิกฤตโควิด - 19 เป็นต้น

รูปแบบการช่วยเหลือที่กล่าวมาเป็นการช่วยเหลือที่ผู้ช่วยเหลือสามารถกระทำได้ โดยทันที ภายใต้ภาวะที่มีข้อจำกัดของการปฏิบัติตามมาตรการรักษาระยะห่างทางสังคม (social distancing) ซึ่งเป็นอีกหนึ่งข้อสังเกตสำคัญที่มีผลต่อการเลือกรูปแบบการช่วยเหลือ ในสถานการณ์วิกฤตโควิด - 19 นี้ ดังนั้นจึงเห็นได้ว่า กิจกรรมการช่วยเหลือที่ต้องอาศัย ช่องทางการพบปะหรือรวมตัวกัน เช่น การให้กำลังใจหรือให้ข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์แก่ ผู้อื่น รวมถึงการช่วยเหลือด้วยกำลังกาย เช่น การออกจากบ้านเพื่อทำกิจกรรมจิตอาสาหรือ การเป็นอาสาสมัคร เป็นพฤติกรรมที่ผู้ช่วยเหลือแสดงออกได้น้อยกว่าการบริจาคหรือแบ่งปัน สิ่งของ ที่สามารถกระทำผ่านช่องทางออนไลน์ได้ นอกจากนั้นแนวคิดเรื่องการบริจาค ยังเชื่อมโยงกับหลักศาสนาและความเชื่อ เช่น การให้ทานและความเชื่อเรื่องการทำบุญเพื่อ อานิสงส์แห่งผลบุญจะบังเกิดแก่ผู้ให้และผู้รับ (พระครูพิลาศสโรกิจ และคณะ, 2562) ซึ่งถือได้ว่าเป็นเหตุจูงใจสำคัญอีกประการหนึ่งที่ส่งเสริมให้บุคคลมีพฤติกรรมการบริจาคหรือการแบ่งปัน มากขึ้นในสถานการณ์วิกฤตครั้งนี้ ปรากฏการณ์ดังกล่าวค่อนข้างสอดคล้องกับการศึกษา ของ Degasperi, N. C. & Mainardes, E. W. ที่พบว่า แรงจูงใจที่ส่งผลให้บุคคลบริจาคเงิน แก่องค์กรสาธารณกุศล คือ ความไว้วางใจต่อองค์กร สภาพแวดล้อมด้านเศรษฐกิจ และอิทธิพล จากคำสอนในศาสนา เป็นต้น (Degasperi, N. C. & Mainardes, E. W., 2017) ซึ่งเป็นไปใน ทิศทางเดียวกับการศึกษาของ Zubairi, F. H. & Siddiqui, D. A. ที่พบว่า ปัจจัยเชิงจิตวิทยา ที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการบริจาค คือ ความเอื้อเฟื้อเสียสละ การเห็นอกเห็นใจผู้อื่นและ การให้อภัย และยังชี้ว่าปัจจัยฤดูกาลในการบริจาคที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์หรือวันสำคัญ ทางศาสนาก็มีอิทธิพลต่อการแสดงพฤติกรรมการบริจาคของบุคคลด้วยเช่นกัน (Zubairi, F. H. & Siddiqui, D. A., 2019)

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการช่วยเหลือสังคมในช่วงวิกฤตโควิด - 19 ของคนวัยทำงานในกรุงเทพมหานคร

ปัจจัยด้านประชากร จากผลการศึกษาสะท้อนว่า เขตที่พักอาศัยในกรุงเทพมหานครมี อิทธิพลต่อพฤติกรรมการช่วยเหลือสังคมในด้านการบริจาคหรือแบ่งปันสิ่งของ โดยพฤติกรรม ดังกล่าวปรากฏมากที่สุดเขตกรุงเทพมหานครชั้นนอกซึ่งมีลักษณะการใช้ประโยชน์ของพื้นที่ ส่วนใหญ่เพื่อการเกษตรกรรม อีกทั้งยังเป็นพื้นที่กระจุกตัวของอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ เช่น บริเวณริมถนนพระรามที่ 2 ถนนบางขุนเทียน และถนนเอกชัย เป็นต้น จากข้อค้นพบ ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าลักษณะเชิงพื้นที่และความหนาแน่นของประชากรในพื้นที่หนึ่ง ๆ มีผลต่อพฤติกรรมการแสดงออกด้านการช่วยเหลือของบุคคล สอดคล้องกับ สิทธิโชค วรานุ สันติกุล ที่อธิบายว่า การที่บุคคลอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่เป็นเมืองเล็กและเมืองใหญ่หรืออาศัยอยู่ใน พื้นที่ชนบทกับตัวเมืองจะมีพฤติกรรมการช่วยเหลือที่แตกต่างกัน (สิทธิโชค วรานุสันติกุล, 2549) ข้อค้นพบนี้เป็นไปตามทฤษฎีภาวะเกินกำลังในสภาวะแบบเมืองของ Milgram, S. ที่กล่าวว่าชีวิตของคนที่อาศัยในพื้นที่ที่มีความเป็นเมืองมากกว่า บุคคลจะต้องพบเจอบุคคลอื่น

และสิ่งเร้าจำนวนมากเกินกว่าที่จะสามารถปรับตนเองให้สอดคล้องกับเงื่อนไขจำเป็นอย่างยิ่งดังกล่าวดังนั้นบุคคลที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ที่มีความหนาแน่นของประชากรสูง จึงจำเป็นต้องสร้างสมดุลระหว่างความเป็นส่วนตัวในที่สาธารณะ การเพิกเฉย และการช่วยเหลือผู้อื่น ส่งผลให้บรรยากาศของการช่วยเหลือผู้อื่นปรากฏให้เห็นได้น้อยในพื้นที่ที่มีความเป็นเมืองหรือมีความหนาแน่นของประชากรสูง (Milgram, S., 1970)

นอกจากนั้นในการศึกษาค้นคว้ายังพบว่าการนับถือศาสนาที่แตกต่างกันมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการบริจาคหรือแบ่งปันสิ่งของที่แตกต่างกัน ซึ่งข้อค้นพบนี้อธิบายได้ว่าแม้ทุกศาสนาจะมีหลักคำสอนในการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน อาทิ การช่วยเหลือด้วยการบริจาคหรือการแบ่งปันในทางพุทธศาสนาที่เรียกว่าการให้ทาน มีวัตถุประสงค์เพื่อกำจัดกิเลสหรือความตระหนี่ส่วนตนและผูกมิตรไมตรีกับผู้อื่น โดยสาเหตุแห่งการบริจาคหรือการให้ทานคือการให้ด้วยศรัทธา ให้ด้วยความเคารพ ให้ด้วยจิตอนุเคราะห์เพื่อบูชาสิ่งที่จะช่วยเหลือผู้อื่น เป็นต้น ส่วนการให้ในศาสนาคริสต์อยู่บนพื้นฐานของหลักความรักเพื่อนมนุษย์ ขณะที่การบริจาคทานในคำสอนของศาสนาอิสลามนั้น Stiglitz, J. E. ได้กล่าวไว้ในหนังสือ The Price of Inequality ว่าเป็นการส่งเสริมให้คนรวยช่วยเหลือคนจนโดยการจ่ายชะกาต ซึ่งถือเป็นหน้าที่หนึ่งของคนรวยและเป็นสิทธิของคนจนที่ต้องได้รับ ชะกาตจึงเป็นทานที่มาจากทรัพย์สินส่วนเกินจากการดำรงชีวิตของคนฐานะดี (Stiglitz, J. E., 2012)

จะเห็นได้ว่าแม้ความมุ่งหมายของทุกศาสนาจะสนับสนุนให้ศาสนิกชนของตนแสดงการช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ แต่สาเหตุแห่งการให้นั้นก็มิมีปรัชญาเบื้องหลังที่เป็นเงื่อนไขในการปฏิบัติที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งความแตกต่างสะท้อนผ่านผลสำรวจสถานะสังคมวัฒนธรรม และสุขภาพจิต พ.ศ. 2561 ของ สำนักงานสถิติแห่งชาติ เกี่ยวกับค่าใช้จ่ายหรือจำนวนเงินบริจาคเพื่อกิจทางศาสนา ซึ่งพบว่า มีความแตกต่างกันระหว่างศาสนาพุทธ ศาสนาอิสลาม และศาสนาคริสต์ โดยผู้ที่นับถือศาสนาพุทธ ร้อยละ 90.30 เป็นผู้ที่เสียค่าใช้จ่ายสูงสุด รองลงมาคือศาสนาคริสต์และศาสนาอิสลาม (ร้อยละ 79.80 และร้อยละ 64.0 ตามลำดับ) ขณะที่ค่าใช้จ่ายเพื่อการบริจาคหรือแบ่งปันสิ่งของเพื่อสาธารณกุศลซึ่งมีพื้นฐานมาจากความศรัทธาและความเชื่อทางศาสนาเกี่ยวกับการบริจาคทาน ผลสำรวจชี้ว่า ผู้นับถือศาสนาคริสต์มีค่าใช้จ่ายเพื่อการบริจาคหรือแบ่งปันสิ่งของสูงที่สุด เฉลี่ยประมาณคนละ 1,337 บาทต่อปี รองลงมาคือผู้ นับถือศาสนาพุทธและศาสนาอิสลาม (เฉลี่ยประมาณคนละ 827 บาทต่อปี และ 763 บาทต่อปี ตามลำดับ) (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2563)

ปัจจัยด้านทุนทางสังคม จากผลการศึกษาสะท้อนว่า ความไว้วางใจต่อกันในสังคมมีอิทธิพลทางบวกต่อพฤติกรรมการช่วยเหลือสังคมในทุกด้าน สอดคล้องกับ อายูท เนติชนกุล และโยธิน แสงวดี ที่ชี้ว่าการมีความไว้วางใจต่อกันจะก่อให้เกิดความรู้สึกที่เชื่อมั่นว่าผู้อื่นจะตอบสนองการร้องขอหรือความต้องการการช่วยเหลือตามที่ตนเองหรือสังคมคาดหวังไว้และจะก่อให้เกิดการกระทำที่ให้การสนับสนุนช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยบุคคลที่มีลักษณะ

ที่ผู้อื่นให้ความไว้วางใจมักจะได้รับการยอมรับและเป็นที่พึ่งพาของผู้อื่นเสมอ (อาจุฑา เนติชนากุล และโยธิน แสงวดี, 2547) ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกับการศึกษาของ Degasperi, N. C. & Mainardes, E. W. ที่พบว่า ปัจจัยหนึ่งที่จูงใจบุคคลให้แสดงการช่วยเหลือด้วยการบริจาคเงิน คือ ความไว้วางใจ (trust) ต่อองค์กรการกุศลที่ตนเองบริจาคเงินให้ ส่วนในด้านการมีส่วนร่วมในเครือข่ายสังคม จากการศึกษาพบว่ามโนทัศน์ทางบวกต่อพฤติกรรมการช่วยเหลือสังคมในภาพรวม การช่วยเหลือด้วยกำลังกาย และการให้กำลังใจหรือข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น (Degasperi, N. C. & Mainardes, E. W., 2017) สอดคล้องกับการศึกษาของ Jabbar, N. & Madhoshi, M. ที่พบว่าปัจจัยความสัมพันธ์ทางสังคม และอารมณ์ (Social - Emotional Relations) ที่หมายถึงความรู้สึกว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มสังคม และเป็นสิ่งระบุความเป็นปึกแผ่นของกลุ่มและความรับผิดชอบต่อสังคมของกลุ่มสังคมนั้น มีผลต่อพฤติกรรมการแบ่งปันข้อมูลความรู้ที่เป็นประโยชน์ซึ่งกันและกันระหว่างบุคคล (Jabbar, N. & Madhoshi, M., 2014) โดยข้อค้นพบดังกล่าวเป็นไปในทิศทางเดียวกับผลการประเมินสถานภาพทุนทางสังคมในระดับจุลภาคของประเทศไทยที่แสดงให้เห็นว่าประชาชนไทยมีแนวโน้มรวมกลุ่มและเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายมากขึ้น คนส่วนใหญ่มีน้ำใจและเอื้ออาทรต่อผู้อื่นและ เข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นสาธารณประโยชน์ โดยคนวัยทำงาน ร้อยละ 27.00 สละเวลาสละกำลังกาย และกำลังความคิดทำงานเพื่อประโยชน์ส่วนรวม (สุวรรณิ คำมั่น และคณะ, 2551)

นอกจากนี้ยังพบว่า ความศรัทธาหรือความเคร่งในศาสนา มีอิทธิพลทางบวกต่อพฤติกรรม การช่วยเหลือสังคมในภาพรวม และการบริจาคหรือแบ่งปันสิ่งของ สอดคล้องกับผลสำรวจของ Gallup's World View World Poll ในช่วง ค.ศ. 2006 ถึง 2008 ที่สะท้อนข้อมูลเกี่ยวกับความเคร่งศาสนากับการช่วยเหลือผู้อื่นว่า ผู้เคร่งศาสนาในระดับสูงมีแนวโน้มของพฤติกรรมการช่วยเหลือผู้อื่นทั้ง 3 กิจกรรม คือ การบริจาค การสละเวลาช่วยเหลือ และการช่วยเหลือคนแปลกหน้ามากกว่าผู้เคร่งศานาน้อยกว่า (Pelham, B. & Crabtree, S., 2008) ดังนั้นผลการวิจัยครั้งนี้จึงสนับสนุนต่อผลการสำรวจสถานะสังคม วัฒนธรรม และสุขภาพจิต พ.ศ. 2561 ของ สำนักงานสถิติแห่งชาติ ที่ชี้ว่าพุทธศาสนิกชนไทยส่วนใหญ่เกินกว่าครึ่งหนึ่งรักษาศีล 5 ครบทุกข้อ เกินกว่าร้อยละ 75.00 สวดมนต์และเกือบร้อยละ 90.00 ทำบุญตักบาตร ผู้นับถือศาสนาอิสลามเกินกว่าครึ่งหนึ่งทำละหมาดทุกวันครบ 5 ครั้ง ถือศีลลอดครบทั้งเดือนและบริจาคซะกาต และผู้นับถือศาสนาคริสต์เกินกว่าครึ่งหนึ่งไปโบสถ์ทุกสัปดาห์และสวดมนต์เป็นประจำ ซึ่งปรากฏการณ์ดังกล่าวสะท้อนว่า คนไทยส่วนใหญ่มีความศรัทธาหรือความเคร่งในศาสนา อีกทั้งผลสำรวจยังรายงานว่าคนไทยเป็นผู้ที่มีคุณธรรมจริยธรรมในการตอบแทนผู้มีพระคุณ ยกโทษและให้อภัยอย่างจริงจัง ให้อีกาสผู้อื่นและให้การช่วยเหลือผู้ที่ต้องการความช่วยเหลือแม้ผู้นั้นจะไม่ใช่นญาติของตนอีกด้วย ข้อเท็จจริงดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าศาสนายังคงเป็นสถาบันหลักที่มีอิทธิพลต่อจิตใจและการแสดง

พฤติกรรมของบุคคล เพราะหลักคำสอนในทุกศาสนามุ่งหมายให้บุคคลเอื้ออาทรเห็นอกเห็นใจต่อเพื่อนมนุษย์ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2563) สอดคล้องกับการศึกษาของ Sanstock, J. ที่อธิบายว่า ความเห็นอกเห็นใจผู้อื่นเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดพฤติกรรมการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน (Sanstock, J., 2007)

ปัจจัยด้านตัวแบบแสดงการช่วยเหลือ จากผลการศึกษาสะท้อนว่า ตัวแบบแสดงการช่วยเหลือมีอิทธิพลทางบวกต่อพฤติกรรมการช่วยเหลือสังคมในทุก ๆ ด้าน ข้อค้นพบนี้สามารถอธิบายผ่านทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของ Bandura, A. ที่กล่าวว่า บุคคลจะเรียนรู้พฤติกรรมจากการสังเกตพฤติกรรมของตัวแบบ หากมีตัวแบบที่แสดงพฤติกรรมการช่วยเหลือผู้อื่นแล้วได้รับผลตอบแทนที่ดีก็มีแนวโน้มที่บุคคลจะเห็นการกระทำนั้นและกระทำตามตัวแบบ ซึ่งในสังคมทั่วไปมีบรรทัดฐานอยู่ว่าการช่วยเหลือเป็นสิ่งที่น่ายกย่องและเป็นความรับผิดชอบต่อสังคม ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ตัวแบบที่แสดงพฤติกรรมการช่วยเหลือผู้อื่นแล้วได้รับการยกย่องยอมรับ สามารถเป็นตัวแบบที่ดีให้กับบุคคลอื่น ๆ ในสังคมนั้นต่อไปได้ (Bandura, A., 1977) สอดคล้องกับ เดิมศักดิ์ คทวนิช ที่อธิบายว่าการแสดงการช่วยเหลือเป็นไปตามทฤษฎีการเรียนรู้จากตัวแบบ (model learning theory) กล่าวคือคนที่บุคคลให้การช่วยเหลือผู้อื่นแล้วได้รับการยกย่องชมเชยจากสังคมจะส่งผลต่อการเกิดพฤติกรรมเลียนแบบจากการทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดีดังกล่าว (เดิมศักดิ์ คทวนิช, 2549) ซึ่งเป็นไปตามผลการศึกษาของ Stukas, A. A., et al. ที่ชี้ว่านักเรียนหญิงที่มีตัวแบบการช่วยเหลือจากผู้ปกครองมีแนวโน้มของความตั้งใจจะช่วยเหลือผู้อื่นมากกว่านักเรียนหญิงที่ไม่มีตัวแบบจากผู้ปกครอง (Stukas, A. A. et al., 1999) เช่นเดียวกับการศึกษาของ ญัฐนิชากร ศรีบริบูรณ์ ที่พบว่าความประพฤติดีเป็นแบบอย่างจากพ่อแม่ ครู และเพื่อน คือปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมจิตอาสาของบุคคล (ญัฐนิชากร ศรีบริบูรณ์, 2550)

ปัจจัยด้านประสบการณ์ความทุกข์ จากผลการศึกษาสะท้อนว่า ประสบการณ์ความทุกข์ มีอิทธิพลทางบวกต่อพฤติกรรมการช่วยเหลือสังคมในภาพรวม การบริจาคหรือแบ่งปันสิ่งของ และการช่วยเหลือด้วยกำลังกาย ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดเกี่ยวกับความเอื้อเฟื้อเสียสละที่เกิดจากความทุกข์ (altruism born of suffering) ของ Vollhardt, R. J. ที่กล่าวว่า แรงจูงใจที่จะช่วยเหลือผู้อื่นโดยบริสุทธิ์ใจเกิดจากประสบการณ์ความทุกข์ยากที่เคยเกิดขึ้นกับผู้ให้การช่วยเหลือในอดีต โดยรูปแบบประสบการณ์เชิงลบของบุคคลอาจแบ่งได้ 3 ประเภท คือ การไม่สามารถบรรลุเป้าหมายที่เคยคาดหวังในอดีต ความปรารถนาในสิ่งที่ไม่ได้รับการตอบสนองในอดีต และอารมณ์ความรู้สึกทุกข์ใจจากเรื่องราวต่าง ๆ ในอดีต ซึ่งความทุกข์จากประสบการณ์เชิงลบเหล่านี้จะถูกรับรู้ได้เมื่อบุคคลได้แสดงพฤติกรรมการช่วยเหลือผู้อื่นในรูปแบบต่าง ๆ (Vollhardt, R. J., 2009) นอกจากนั้นการศึกษาของ Marsh, A. A. et al. ยังสนับสนุนข้อค้นพบจากการศึกษาครั้งนี้ว่า การเข้าใจและรับรู้ได้ถึงความเจ็บปวด ความกลัว ความกังวลใจ

และความเสียใจต่อสถานการณ์ปัญหาหรือความทุกข์ยากที่เกิดขึ้นมีผลต่อการแสดงพฤติกรรมเอื้อสังคมของบุคคลอีกด้วย (Marsh, A. A. et al., 2007)

ปัจจัยด้านภาวะกดดันของสถานการณ์วิกฤตโควิด - 19 จากผลการศึกษาสะท้อนว่าภาวะความกดดันของสถานการณ์วิกฤตโควิด - 19 มีอิทธิพลทางลบต่อพฤติกรรมการช่วยเหลือสังคมในทุก ๆ ด้าน ซึ่งเป็นข้อค้นพบใหม่ที่ตรงข้ามกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ สาเหตุที่การศึกษานี้ปรากฏผลที่ขัดแย้งกับแนวคิดในอดีต สามารถอธิบายได้ว่า การศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมการช่วยเหลือที่ผ่านมามักเป็นการศึกษาในสถานการณ์ปัญหาที่มีผู้ได้รับผลกระทบเฉพาะกลุ่ม ดังนั้นผู้ช่วยเหลือจึงมีความเป็นอิสระจากสถานการณ์ดังกล่าวและสามารถตัดสินใจช่วยเหลือผู้อื่นได้โดยไม่ต้องพิจารณาถึงผลกระทบของสถานการณ์นั้นที่จะเกิดขึ้นกับตนเอง ซึ่งต่างจาก สถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด - 19 ที่เป็นภาวะฉุกเฉินและส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม และความปลอดภัยทางสุขภาพของประชากรทุกระดับ ดังนั้นจากผลการศึกษาที่พบว่า ยิ่งบุคคลรับรู้ถึงภาวะกดดันหรือความรุนแรงของสถานการณ์โควิด - 19 มากขึ้นเท่าใด ยิ่งส่งผลกระทบต่อตัดสินใจแสดงพฤติกรรมการช่วยเหลือผู้อื่นน้อยลงเท่านั้น จึงเป็นข้อเท็จจริงชุดใหม่ที่อธิบายว่า ในช่วงภาวะวิกฤตโควิด - 19 บุคคลได้รับผลกระทบอย่างถ้วนหน้ากัน การตัดสินใจให้การช่วยเหลือผู้อื่นจึงต้องอยู่ภายใต้การประเมินตนเองว่ามีความสามารถในการช่วยเหลือได้มากน้อยเพียงใด ดังนั้นผลการวิจัยครั้งนี้จึงพบว่าพฤติกรรมการช่วยเหลือสังคมของคนวัยทำงานในกรุงเทพมหานครอยู่เพียงระดับปานกลาง กล่าวคือ ภายใต้ภาวะวิกฤตที่ตนเองและผู้อื่นได้รับผลกระทบนี้ บุคคลยังคงมีการแสดงพฤติกรรมช่วยเหลือผู้อื่นอยู่ เพียงแต่การช่วยเหลือนั้นอาจจะเกิดขึ้นน้อยกว่าในเชิงของความถี่หรือปริมาณในการช่วยเหลือ เมื่อเปรียบเทียบกับ การช่วยเหลือในสภาวะที่บุคคลไม่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ปัญหานั้น ๆ

แม้ว่าการศึกษาในอดีตจะแสดงให้เห็นว่าภาวะกดดันหรือความรุนแรงของสถานการณ์เป็นตัวกระตุ้นเร้าให้บุคคลตัดสินใจที่จะแสดงความช่วยเหลือมากขึ้น อย่างไรก็ตาม Jonas, K. ได้ให้ความเห็นที่สนับสนุนผลการวิจัยครั้งนี้ว่า การช่วยเหลือในบางกรณีก็ยังคงต้องพิจารณาถึงปัจจัยอื่น ๆ ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจช่วยเหลือร่วมด้วย เช่น รูปแบบของสถานการณ์ โครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้ช่วยเหลือและผู้ที่เกี่ยวข้องในสถานการณ์วิกฤตนั้น เป็นต้น (Jonas, K., 2012) สอดคล้องกับ Latané, B. & Darley, J. M. ที่อธิบายว่า การสังเกตและตีความสถานการณ์ว่ามีความฉุกเฉินเพียงใดเป็นปัจจัยสำคัญต่อการเกิดพฤติกรรมการช่วยเหลือ แต่ผู้ช่วยเหลือจะต้องพิจารณาปัจจัยด้านความพร้อมของตนเอง ว่าสามารถช่วยเหลือด้วยวิธีการที่เหมาะสมได้มากน้อยเพียงใด จะตัดสินใจลงมือช่วยเหลือหรือไม่อย่างไรโดยมิให้ตนเองต้องเดือดร้อนด้วย (Latané, B. & Darley, J. M., 1970)

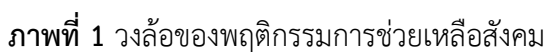
ปัจจัยด้านแรงจูงใจในการช่วยเหลือ จากผลการศึกษาสะท้อนว่า การคิดถึงผู้อื่นหรือการเอื้อเพื่อเสียสละโดยบริสุทธิ์ (pure altruism) มีอิทธิพลทางบวกต่อพฤติกรรมการ

ช่วยเหลือสังคมในภาพรวมและ การบริจาคหรือแบ่งปันสิ่งของ สอดคล้องกับ Meier, S. ที่อธิบายว่า การเอื้อเฟื้อเสียสละโดยบริสุทธิ์คือการที่บุคคลทำประโยชน์เพื่อมุ่งหวังให้ผู้อื่นเกิดความดีที่เพิ่มขึ้น โดยที่ตนเองมิได้หวังสิ่งตอบแทน อาจอยู่ในรูปของการบริจาคหรือการทำกิจกรรมอาสาสมัคร เป็นต้น (Meier, S., 2006) อีกทั้งยังสอดคล้องกับแนวคิดของ Penner, L. A. et al. ที่กล่าวว่า ความเข้าใจและห่วงใยผู้อื่น ใสใจในความสุขของผู้อื่นทั้งด้านความคิดและความรู้สึก เช่น การพยายามเข้าใจหรือให้กำลังใจผู้อื่นผ่านการคิดในมุมมองเดียวกับบุคคลนั้น เป็นคุณลักษณะของบุคคลที่ส่งผลต่อการแสดงพฤติกรรมเอื้อสังคม (Prosocial Behavior) (Penner, L. A. et al., 1995)เช่นเดียวกับการศึกษาของ นราเขต ยัมสุข ที่พบว่า แรงจูงใจในการบริการสาธารณะ การสนับสนุนทางสังคม และพฤติกรรมเอื้อต่อสังคม สามารถร่วมกันทำนายผลการปฏิบัติงานของอาสาสมัครได้ร้อยละ 82.90 โดยตัวแปรที่มีอิทธิพลทางตรงมากที่สุดต่อผลการปฏิบัติงานของอาสาสมัคร คือ พฤติกรรมเอื้อต่อสังคม (Altruism Behavior) นอกจากนั้นในด้านของ การคิดถึงตนเองและผู้อื่น (Impure Altruism) จากการศึกษาพบว่า มีอิทธิพลทางบวกต่อพฤติกรรม การช่วยเหลือสังคมในภาพรวม การช่วยเหลือด้วยกำลังกาย และการให้กำลังใจหรือข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น (นราเขต ยัมสุข, 2561) สามารถอธิบายได้ผ่านแนวคิดแรงจูงใจในการช่วยเหลือของ Meier, S. ที่กล่าวว่า การช่วยเหลือผู้อื่นนั้น ผู้ให้การช่วยเหลือมิได้สนใจแค่ประโยชน์ของผู้อื่นเท่านั้น แต่สนใจประโยชน์ที่ผู้ช่วยเหลือจะได้รับด้วย ซึ่งเป็นแรงกระตุ้นหนึ่งที่มีผลต่อการแสดงพฤติกรรมช่วยเหลือของบุคคล (Meier, S., 2006)

องค์ความรู้ใหม่

วงล้อของพฤติกรรมช่วยเหลือสังคม (Wheel Of The Social Helping Behavior) เป็นองค์ความรู้ใหม่ที่นำเสนอถึงปัจจัยที่ช่วยขับเคลื่อนให้เกิดการแสดงพฤติกรรมช่วยเหลือสังคมในช่วงวิกฤตโควิด - 19 ของคนวัยทำงานในกรุงเทพมหานคร ความน่าสนใจของการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้คือการศึกษาวงล้อพฤติกรรมช่วยเหลือสังคมภายใต้สถานการณ์ที่ผู้ช่วยเหลือเป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบไม่มากนักน้อยจากสถานการณ์วิกฤตโควิด - 19 อีกทั้งยังเป็นผู้ที่อาจอยู่ในสถานะที่ต้องการความช่วยเหลือจากผู้อื่นไม่ทางใดก็ทางหนึ่งเช่นกัน ซึ่งมีความแตกต่างจากการศึกษาพฤติกรรมช่วยเหลือในสถานการณ์อื่น ๆ ที่มักเป็นการศึกษาผ่านสถานการณ์ปัญหาที่ผู้ช่วยเหลือเป็นอิสระจากปัญหานั้น มีรายละเอียดดังนี้

ภาพที่ 1 แสดงบทสรุปขององค์ความรู้ที่อธิบายได้ว่า พฤติกรรมการช่วยเหลือสังคมในช่วงวิกฤตโควิด - 19 ของคนวัยทำงานในกรุงเทพมหานคร แบ่งออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ การบริจาคหรือแบ่งปันสิ่งของ การช่วยเหลือด้วยกำลังกาย และการให้กำลังใจหรือข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น ซึ่งข้อค้นพบจากการวิจัยยืนยันให้เห็นถึงปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลทางบวกต่อการแสดงพฤติกรรมการช่วยเหลือสังคมภายใต้ภาวะวิกฤตโควิด - 19 ในภาพรวมทั้ง 3 ด้าน ประกอบด้วย 4 ปัจจัย คือ ปัจจัยด้านทุนทางสังคม ปัจจัยด้านตัวแบบแสดงการช่วยเหลือ ปัจจัยด้านประสบการณ์ความทุกข์ และปัจจัยด้านแรงจูงใจในการช่วยเหลือ ขณะเดียวกันก็ยืนยันให้เห็นถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลทางลบต่อการแสดงพฤติกรรมการช่วยเหลือสังคมภายใต้ภาวะวิกฤตโควิด - 19 ในภาพรวมทั้ง 3 ด้าน ซึ่งประกอบด้วย 1 ปัจจัย คือ ปัจจัยด้านภาวะกดดันของสถานการณ์วิกฤตโควิด - 19 ซึ่งข้อค้นพบนี้เป็นข้อเท็จจริงที่ขัดแย้งกับผลการศึกษาเรื่องพฤติกรรมการช่วยเหลือโดยทั่วไปในอดีต จึงนับว่าเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่ใช้อธิบายพฤติกรรมการช่วยเหลือสังคมในช่วงภาวะวิกฤตโควิด - 19 ซึ่งผู้สนใจสามารถนำไปประยุกต์ใช้

ในการศึกษาพฤติกรรมการช่วยเหลือสังคมภายใต้สถานการณ์วิกฤตอื่น ๆ ที่มีระดับผลกระทบและความรุนแรงของเหตุการณ์ที่ใกล้เคียงกันได้

ทั้งนี้การจะขับเคลื่อนหรือหมุน “วงล้อแห่งธรรมของพฤติกรรมการช่วยเหลือสังคม” ให้สามารถดำเนินต่อไปในสังคมไทยอย่างเข้มแข็ง ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ในการส่งเสริมทำนุบำรุงศาสนา ปลูกฝังค่านิยมการทำความดี การเข้าใจตนเองและเห็นใจผู้อื่น การเป็นแบบอย่างที่ดี และการสนับสนุนกิจกรรมเพื่อสังคมส่วนรวม ตลอดจนให้ความสำคัญกับหลักคิดเรื่องการประมาณตน การมีภูมิคุ้มกัน การไม่นิ่งดูตายต่อปัญหาสังคมและพร้อมที่จะช่วยเหลือผู้อื่นตามระดับกำลังความสามารถของตนเอง เพื่อสนับสนุนให้เกิดการดำรงสืบทอดทุนทางสังคมและปลูกฝังความเป็นพลเมืองแก่ประชากรไทย อันเป็นสิ่งที่จะนำพาให้ชาติบ้านเมืองผ่านพ้นวิกฤตต่าง ๆ ได้อย่างมั่นคงในอนาคต

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาครั้งนี้แสดงให้เห็นว่าในช่วงวิกฤตโควิด - 19 พฤติกรรมการบริจาคหรือแบ่งปันสิ่งของ เป็นพฤติกรรมที่มีการปฏิบัติมากที่สุด ปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมพฤติกรรมนี้มาจากความศรัทธา การนับถือและปฏิบัติตามคำสอนของศาสนาอย่างเคร่งครัด ซึ่งสะท้อนว่าระดับทุนทางสังคมของประเทศไทยยังมีความเข้มแข็งและพฤติกรรมการช่วยเหลือผู้อื่นยังคงสัมพันธ์กับหลักศาสนา ความเชื่อเรื่องการทำบุญ รวมถึงแนวคิด “การทำดีแล้วได้ดี” อย่างแนบแน่น ดังนั้นภาคส่วนที่เกี่ยวข้องจึงควรให้ความสำคัญกับการสืบสานหลักธรรม คำสอนและส่งเสริมทำนุบำรุงสถาบันศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองเพื่อเป็นที่ยึดเหนี่ยวและหลักคิดประจำจิตใจของบุคคล ตั้งแต่วัยเยาว์นอกจากนั้นผลการศึกษายังชี้ว่าทุนทางสังคมคมด้านความไว้วางใจต่อกันและการมีส่วนร่วมในเครือข่ายสังคม มีผลต่อการแสดงพฤติกรรมการช่วยเหลือสังคมในภาพรวม ดังนั้นภาคส่วนที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะองค์กรชุมชนควรสร้างบรรยากาศแห่งความเป็นมิตรแก่สมาชิกในชุมชนผ่านการสนับสนุนให้เข้าร่วมกิจกรรมจิตอาสาเพื่อสาธารณประโยชน์ ส่งเสริมให้สมาชิกได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ซึ่งจะช่วยให้ คนเมืองมีการรวมกลุ่มทางสังคมและทำกิจกรรมร่วมกันมากขึ้น อันจะนำไปสู่การสร้างความเป็นปึกแผ่น มีความรู้สึกรับผิดชอบต่อสังคม มีความไว้วางใจต่อกันในสังคมและช่วยเหลือซึ่งกันและกันในยามยากลำบาก ส่วนการศึกษาที่พบว่าตัวแบบแสดงการช่วยเหลือ ประสบการณ์ความทุกข์ของผู้ช่วยเหลือ ภาวะกดดันของสถานการณ์วิกฤตโควิด - 19 และแรงจูงใจในการช่วยเหลือสังคมในช่วงวิกฤตโควิด - 19 มีผลต่อ การแสดงพฤติกรรมการช่วยเหลือสังคมในภาพรวม ดังนั้นภาคส่วนที่เกี่ยวข้องจึงควรส่งเสริมค่านิยมการเป็นแบบอย่างที่ดีทั้งในระดับครอบครัวสถาบันการศึกษา องค์กรและสังคม ให้การยกย่องชื่นชมผู้เสียสละ เพื่อส่งต่อคุณลักษณะของบุคคลที่ควรเป็นแบบอย่างแก่สมาชิกในสังคม ส่วนในด้านประสบการณ์ความทุกข์ ผลการศึกษาชี้ว่าเป็นปัจจัยที่กระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมการช่วยเหลือมากขึ้น สะท้อนว่าบุคคลมีความสามารถในการรับรู้ถึง

ความทุกข์ยากของผู้อื่นผ่านค่านิยม “ใจเขา ใจเรา” ซึ่งเป็นคุณลักษณะของความเห็นอกเห็นใจต่อเพื่อนมนุษย์ที่ควรปลูกฝังให้เกิดในจิตใจของประชากร ทุกช่วงวัย ส่วนในด้านภาวะกดดันของสถานการณ์ จากผลการศึกษาชี้ว่าเป็นปัจจัยที่มีผลทางลบต่อการช่วยเหลือ ดังนั้นในภาวะวิกฤตที่ทุกคนได้รับผลกระทบถ้วนหน้า การช่วยเหลือจึงต้องอยู่บนพื้นฐานของการประมาณตนเอง ไม่นิ่งดูตายต่อความทุกข์ยากของผู้อื่นและช่วยเหลือผู้อื่นตามกำลังที่ตนเองพึงกระทำได้ สำหรับปัจจัยแรงจูงใจในการช่วยเหลือจากการศึกษาพบว่า การคิดถึงผู้อื่นและการคิดถึงตนเองและผู้อื่น มีอิทธิพลต่อการแสดงพฤติกรรมการช่วยเหลือในภาพรวม ซึ่งสะท้อนว่าคนวัยทำงานในกรุงเทพมหานครนอกจากจะมีพฤติกรรมเอื้อสังคม ช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทนแล้ว ขณะเดียวกันก็ยังมีส่วนหนึ่งที่คาดหวังว่าตนเองจะได้รับผลตอบแทนจากการได้ช่วยเหลือผู้อื่น เช่น คาดหวังการพึ่งพาช่วยเหลือจากผู้อื่นกลับคืนด้วย ซึ่งปรากฏการณ์นี้เป็นไปตามภาวะพึ่งพิงอิงอาศัยกันตามธรรมชาติของสิ่งมีชีวิต เพราะมนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่มีชีวิตอยู่ได้ด้วยการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน อันเป็นวิถีชีวิตที่ควรค่าแก่การสืบสานรักษาไว้ สำหรับการศึกษาครั้งต่อไปควรเพิ่มเติมผลการศึกษาเชิงคุณภาพเพื่อเป็นข้อมูลสนับสนุนผลการศึกษาเชิงปริมาณ นอกจากนี้ผู้วิจัยควรขยายขอบเขตของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลเป็นในระดับประเทศเพื่อให้ผลการศึกษาสะท้อนถึงสถานการณ์การช่วยเหลือสังคมในช่วงวิกฤตโควิด - 19 ของประเทศไทย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการสนับสนุนแนวทางการส่งเสริมพฤติกรรมการช่วยเหลือสังคมและความเป็นพลเมืองในระดับนโยบายต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยเรื่อง “สถานการณ์ชีวิตและพฤติกรรมการช่วยเหลือสังคมในช่วงการแพร่ระบาดของโควิด-19: การศึกษาเชิงประจักษ์จากคนวัยทำงานในกรุงเทพมหานคร” ได้รับการสนับสนุนจาก วิทยาลัยพัฒนศาสตร์ ป๋วย อึ๊งภากรณ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

เอกสารอ้างอิง

- ณัฐนิชากร ศรีบริบูรณ์. (2550). การพัฒนาโมเดลเชิงสาเหตุของจิตอาสาของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการวิจัยการศึกษา. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เต็มศักดิ์ คทวนิช. (2549). จิตวิทยาทั่วไป. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ซีเอ็ดดูเคชั่น จำกัด (มหาชน).
- นราเขต ยิ้มสุข. (2561). โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของผลการปฏิบัติงานของอาสาสมัครแรงงาน. วารสาร HR Intelligence, 13(1), 79-98.

- นันทพร ไม้ทองดี และนัตยา แพ่งศรีสา. (2562). พฤติกรรมการบริจาคเงินเพื่อการกุศลของผู้สูงอายุในอำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์. วารสารวิทยาการจัดการปริทัศน์, 21(2), 107-117.
- ผู้จัดการออนไลน์. (2563). ตู้น้ำดื่ม จากคำปราชญ์ สู่เทรนด์ใหม่การปันน้ำใจช่วยผู้ยากไร้ช่วงโควิด-19. เรียกใช้เมื่อ 11 พฤษภาคม 2563 จาก <https://mgronline.com/travel/detail/9630000048681>
- พระครูพิลาศสรกิจ และคณ. (2562). ศึกษาวิเคราะห์การให้ทานในสังคมไทยยุคปัจจุบัน. วารสารมหาจุฬานาครทรรณ, 6(5), 2302-2315.
- สยามรัฐออนไลน์. (2563). เปิดใหม่ไลน์ต้นตอโควิดโลก-โควิดไทย. เรียกใช้เมื่อ 20 เมษายน 2563 จาก <https://siamrath.co.th/n/148697>
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2563). การสำรวจสถานะสังคม วัฒนธรรม และสุขภาพจิต พ.ศ. 2561. เรียกใช้เมื่อ 20 มกราคม 2564 จาก www.nso.go.th/sites/2014/DocLib13/ด้านสังคม/สาขาศาสนา/ภาวะทางสังคมและวัฒนธรรม/2561/Full_report61.pdf
- สำนักยุทธศาสตร์และประเมินผล. (2562). สถิติกรุงเทพมหานคร 2562. เรียกใช้เมื่อ 18 สิงหาคม 2563 จาก www.bangkok.go.th/pipd/page/sub/16647/สถิติกรุงเทพมหานคร-2562
- สิทธิโชค วรานุสันติกุล. (2549). จิตวิทยาสังคม: ทฤษฎีและการประยุกต์. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด เม็ดทรายปิ่นตึง.
- สุวรรณีย์ คำมัน และคณะ. (2551). ทูทางสังคมกับการพัฒนาทุนมนุษย์. ใน เอกสารประกอบการสัมมนาวิชาการประจำปี 2551. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- อจารย์ธ เนติธนากุล และโยธิน แสงวดี. (2547). แนวคิดเพื่อการพัฒนาชุมชนในมิติพลวัตทางคนวัยทำงาน ทูทางสังคม ทุนมนุษย์และองค์ความรู้แนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ใหม่. วารสารสุโขทัยธรรมมาธิราช, 17(1), 57-64.
- Bandura, A. (1977). Social Learning Theory. New Jersey: Prentice Hall.
- Best, J. W. (1981). Research in Education. New Jersey: Prentice Hall.
- Cronbach, L. J. (1970). Essential of Psychological Testing. New York: Harper Row.
- Degasperi, N. C. & Mainardes, E. W. (2017). What Motivates Money Donation? A Study on External Motivators. Revista de Administração, 52(4), 363-373.
- Dunfield, K. A. (2014). A Construct Divided: Prosocial Behavior as Helping Sharing, and Comforting Subtypes. Front Psychol, 958(4), 1-13.
- Hair, F. J. et al. (2010). Multivariate Data Analysis. London: Prentice Hall.

- Jabbary, N. & Madhoshi, M. (2014). Factors Affecting Knowledge Sharing Behavior in Academic Communities: Grounded Theory International. *Journal of Education and Practice*, 2(6),126-136.
- Jonas, K. (2012). *Restoring Civil Societies: The Psychology of Intervention and Engagement Following Crisis*. New Jersey: Wiley-Blackwell.
- Khazanie, R. (1996). *Statistics in a World of Applications*. New York: HarperCollins College Publishers.
- Latané, B. & Darley, J. M. (1970). *The Unresponsive Bystander: Why Doesn't He Help?* New York: Appleton-Century-Croft.
- Marsh, A. A. et al. (2007). Accurate Identification of Fear Facial Expressions Predicts Prosocial Behavior. *Emotion*, 7(2), 239-251.
- Meier, S. (2006). *A Survey of Economic Theories and Field Evidence on Pro-Social Behavior*. Boston: Federal Reserve Bank of Boston's Research Center for Behavioral Economics and Decision-Making.
- Milgram, S. (1970). The Experience in Living Cities. *Science*, 167(3924), 1461-1468.
- Pelham, B. & Crabtree, S. (2008). Worldwide, Highly Religious More Likely to Help Others: Pattern Holds Throughout the World and Across Major Religions. Retrieved August 30, 2020, from <https://news.gallup.com/poll/111013/worldwide-highly-religious-more-likely-help-others.aspx>
- Penner, L. A. et al. (1995). *Measuring the Prosocial Personality*. Hillsdale New Jersey: LEA.
- Sanstock, J. (2007). *A Topical Approach to Life Span Development*. New York: McGraw-Hill.
- Stiglitz, J. E. (2012). *The Price of Inequality: How Today's Divided Society Endangers Our Future*. New York: W.W. Norton & Company.
- Stukas, A. A. et al. (1999). Parental Helping Models, Gender, and Service-Learning. *Journal of Prevention & Intervention in the Community*, 18(1-2), 5-18.
- Vollhardt, R. J. (2009). Altruism Born of Suffering and Prosocial Behavior Following Adverse Life Events: A Review and Conceptualization. *Soc Just Res*, 22(1), 53-97.

Zubairi, F. H. & Siddiqui, D. A. (2019). Factors Influencing Donation Behavior: The Role of Seasonal Effects. Retrieved August 28, 2020, from <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3444113>